

massanetdecabrenys.com

L'ESGLÉSIA DE SANT MARTI DE MAÇANET DE CABRENYS

Programa de la festa d'hivern de 1992

Per Pere Roura i Sabà

En un precepte de l'emperador Lluís I, de l'any 814, que concedeix la propietat de la vila de Ceret a Wimar i al seu germà Radon, hi figura en els seus límits; "a parte meridiana villam quae dicitur Macanetum". Així aquest document testifica l'existència de la nostra vila en aquesta data.

La invasió dels àrabs comportà que la població s'allunyés de la plana i dels camins més fressats i busqués refugi a la muntanya pirinenca o bé al nord del Pirineu, a la Septimània

Aquesta gent emigrada eren anomenats "hispanos" i foren acollits amb bona voluntat per Carlemany i el seu fill Lluís I, que els lliuraren terres pel sistema legal d'ocupació del sòl, conegut amb el nom "d'aprisió"; que consistia en el dret que posseïa cada persona individual o col·lectiva d'artigar i conrear les terres ermes i ser-ne propietaris.

Un cop alliberada Girona, per les tropes de Carlemany (785); començà la repoblació i colonització del país. Les contrades muntanyenques del nord foren les primeres. Amb aquestes colonitzacions es refeia l'organització civil i paral·lelament es bastien esglésies i s'organitzaven les parròquies, coincidint generalment amb els límits dels termes respectius.

Suposem que a Maçanet al segle IX, ja s'havia edificat un temple de dimensions reduïdes, així com les esglésies dels termes veïns, St. Pere de Ceret, l'any 800, o St. Pere d'Albanyà el 820. L'advocació de St. Martí va tenir una important expansió amb el domini carolingi.

La primera notícia de l'església però, la trobem l'any 1017, en la donació del comte Bernat Tallaferró a la Seu de Besalú: "in valle quae dicitur Mazaneto ecclesiam sancti Martini".

El 1074, el monestir de St. Pere de Camprodon, que tenia l'alou de Vilar de Belló, (veïnat de Can Vinyes i Can Llaona), havia de pagar de cens a la parròquia de Maçanet un "mallal" d'oli (12 litres) l'any.

El 23 de maig de 1177, Arnau de Maçanet, que havia tingut els delmes "d'Escapçada" i altres llocs de la parròquia, es defineix a Arnau de Darnius i als domers Esteve i Ramon de la mateixa església.

El 1189, el capellà de St. Martí de Maçanet estableix un camp a Arnau Mestre, situat al cap de l'església.

L'any 1271 es fa un capbreu de totes les rendes i censos que rebia la capellania de St. Martí de Maçanet, dintre el terme. Sobretot es tracta de cases al voltant de l'església.

El 1326, vacant la doma per la mort de Bernat de Bosch, és designat domer, Joan de Molar.

El 1328, el bisbe de Girona s'adreça als clergues de

Frontis de l'església i campanar

i deixa la seva casa que
fa cens a la capellania, atès que la capellania hi perdria, mana que venguin la casa i en comprin una altra.

El 7 d'agost del 1364. els confreres de la Confraria de Sta. Maria de Maçanet, intervenen en la reconciliació, entre la Universitat i la capellania, en una qüestió sobre el cementiri.

El 16 de novembre del 1371, es dona llicència per perforar el mur de l'església de St. Martí a fi de construir dues capelles, dedicades una al Corpus i la Sta. Creu i l'altra als sants Nicolau i Francesc, amb permís de treballar-hi els dies de festa.

El 7 d'abril del 1372 el bisbe de Girona mana a Guillem Galceran de Cabrenç que restitueixi al seu estat l'església de

Maçanet per
rebre informacions sobre
la mort d'Arnau
de Maçanet, cavaller,
que morí de
ferides rebudes i
fou enterrat al castell
de Cabrera.

El 1334, la Universitat
de Maçanet paga de cens
a la capellania cada
any, per St. Miquel
1 mitgera i 2 cossos
d'ordi, per un camp de
la borda Marcera, on
hi havien traslladat el
nou cementiri.

El capellà i el domer
l'any 1335, acorden
amb alguns
parroquians, que des
d'ara, tots els homes
que moriran fins a l'edat
de 12 anys i les dones
fins a 10 anys,
es considerin albats
i paguin els
drets acostumats.

El 1344, es enterrada
a l'església de St. Martí
la vescomtessa Beatriu
de Rocabertí, senyora
de Maçanet, del castell
de Cabrera i senyora
de Cabrenys.

El 20 de setembre
del 1347, s'encomana
al domer de
Maçanet l'administració
de la capella de
Les Salines, que no té
cap rector.

En una lletra del bisbe
de Girona adreçada
als clergues de
Maçanet, del 1361,
llegim que Berenguer
Vajol, havia instituït
un hospital per a pobres

Maçanet, on havia fet obrir un portal per anar directament del temple al castell.

El 20 de maig del 1372,

"Ramon Perich i la seva esposa Dolça de Maçanet, demanen llicència al bisbe de Girona, per fundar un benefici a l'església parroquial i fer una capella o altar sota la invocació de St. Amanci. El bisbe els hi concedeix llicència sota els següents preceptes: que hi hagi una llàntia, una creu, un retaule, un missal, un calze i les vestidures necessàries i que aquest altar o capella es faci en un lloc idoni".

Aquest altar, es la capella gòtica que coneixem ara com l'altar del Roser.

El 5 de setembre del 1373, a instància de Maria, esposa de Guillem Galceran de Rocabertí es dona llicència de celebrar als nous altars del Corpus i de la Sta. Creu, i dels sants Nicolau i Francesc.

El 13 de febrer del 1388, fou dipositat a l'església parroquial, el sarcòfag de Guillem de Cabrera, mort a Cabrenys el 1384, que havia instituït els altars de St. Francesc i St. Nicolau d'aquesta església. Ben segur que es tracta de Guillem Galceran de Cabrenys, senyor de Maçanet i del castell de Cabrera, que com la seva mare Beatriu, hauria volgut ser enterrat a Maçanet.

El 1390, Pere de Figuereda, de Maçanet, cursa estudis eclesiàstics a Girona, més tard seria domer de la parròquia.

L'any 1417, la capellania de St. Martí depenent de la Seu de Girona, realitza un nou capbreu en el terme de Maçanet.

El 24 d'octubre del 1420, el bisbe Andreu Bertran visita Maçanet i diu que:

"Joana d'Avinyò llega 10 florins d'or per fer una custòdia de plata, per l'altar de St. Martí, i mana als marmessors Pere Falgueres, Guillem Cardona, Antoni Belloch, Bartomeu Sala i Ramon Quera que la facin fer baix pena d'excomunió. Hi ha dos beneficis un a l'altar de St. Amanci que obté Pere Regalat i es procurador en Marc Coll de Maçanet i té un valor de 12 lliures. I l'altre a l'altar de St. Nicolau que obté Joan Romagós i fa de procurador el noble, Guerau de Rocabertí".

El 1436, Bartomeu Bellot obté el benefici de St. Amanci i el de l'altar de Sta. Maria.

En la visita del 1440, hi llegim per primera vegada "Massianeto de Cabrens" i ens diu que darrera de l'altar major hi ha la sagristia, on hi guarden la custòdia de plata, els ornaments, calzes i vestidures "darrera el tabernacle". Hi ha l'altar major, el de St. Nicolau i St. Francesc, el de St. Amanci i el de la Sta. Creu.

En una declaració de 1444, dels obrers i domers de Maçanet, sabem les rendes de la parròquia:

"Pere Coll, obrer de St. Martí de

La gàbia i les campanes

Maçanet, manifesta el valor de les rendes i fruits, provinents de l'obra de la dita església que és de 2 lliures i 10 sous. Amb els càrrecs: ha de fer cremar 3 llànties de dia i nit que costen 2 lliures i 12 sous. Ha de pagar 4 sous al sagristà pel servei de dites llànties. També ha de donar 7 sous als domers".

"El discret Pere Palomer, prevere i domer de St. Martí de Maçanet, ha manifestat el valor de les rendes i fruits provinents de dita doma (rectoria), que és de 5 lliures, 1 sou i 6 diners. Amb els següents càrrecs: ha de residir una setmana si i una no a Maçanet i dir una missa cada dia que hi estigui ell o bé l'altre domer. I pagar a la capellania de la Seu 5 sous".

"Bartomeu Coll, prevere obté el benefici de l'altar de St. Amanci instituït a St. Martí que val 8 lliures, 11 sous i 8 diners. Amb els següents càrrecs: ha de residir sempre a Maçanet i dir 3 misses a la setmana. També cobra un censal a Maçanet de 4 lliures i 5 sous que no li volen pagar i està en plet amb els pagadors. També rep els fruits de la Confraria de Sta. Maria que puguen 10 lliures, 4 sous i 6 diners. Amb el càrrec de dir 4 misses setmanals".

El 1476, Andreu Alfonsello, de la Cúria gironina, concedeix el benefici de St. Nicolau al reverend Ramon Coll.

En la visita pastoral del 1490, trobem els domers Miquel Sunyer i Joan Vilader. Des d'aquesta data s'uneixen les dues domes en una sola, amb un valor de 20 lliures. Per tant, des d'ara la parròquia de Maçanet serà regida per un sol rector.

El 28 de febrer del 1511, Antoni Cassanya, comissari del bisbat, visita St. Martí de Maçanet, on hi ha el rector Joan Busquets. El benefici de St. Amanci l'obté Miquel Simon de Palau Saverdera. Visita els altars de la Sta. Creu i St. Nicolau que fan de procuradors els Rocabertí.

El 1514, hi ha els altars de Sta. Maria, Sta. Creu i el de St. Amanci que fa de procurador Damià Olivet.

El 1520, obté el benefici de la sagristia el rector Joan Busquets.

El 19 de setembre del 1527, el comissari del bisbat visita la parròquia:

"A l'altar major hi ha la custòdia de plata. Les fonts baptismals amb una aigua nítida, amb els dos recipients d'estany. El rector es en Felip Payneu. Hi ha els altars de Sta. Maria, St. Nicolau, St. Amanci i el de la Sta. Creu. A la sagristia darrera el tabernacle hi ha 2 calzes i el reliquiar d'argent".

Fonts baptismals

El 1529, el bisbe mana als obrers que s'arreglin les escales que puguen a l'altar de St. Nicolau. El benefici de St. Amanci l'obté Bartomeu Solana, amb un valor de 6 lliures.

El 1545, llegim que al campanar hi ha dues campanes mediocres.

El 21 de juny de 1551, el comissari de la diòcesi Pere Aparici, mana que s'arregli l'escala que puja al campanar on hi ha dues campanes mediocres.

El 1558 hi consta que:

"El campanar es en bon estat on hi ha dues campanes, mana que es repari el cor i la barana. Que hi ha tres caixes per almoines, la bassina del rotllo, la de St. Martí i de les Costes".

El 27 de juny de 1560, el bisbe mana que:

"facin mes petita la finestra de la cara nord, que hi ha al reliquiar i que serveix per a conjurar el temps. A l'altar major hi ha 3 calzes, 1 custòdia de plata, 3 vestits sacerdotals, 1 casulla de domàs vermell i dues làmpares. Mana als obrers que facin una porta, en el cap inferior de l'escala que puja al campanar, per privar que la gent hi pugui i que arrenquin els arbres i herbes de les parets. El delme de la parròquia es d'Anna de Rocabertí".

El 1576 es mana als obrers: "reparar lo pont que passa al cementiri".

El 7 de novembre del 1577, s'uneixen el benefici de Sta. Maria i el de la sagristia.

El 1591, el bisbe mana que:

"facin unes vidrieres ales esperes de tot vent, perquè no apagui els llums de les llànties".

En la visita de l'1 de novembre del 1598, mana als obrers:

"dins 6 mesos se fassa un cobre-altar de couro per l'altar major i una escala per muntar al campanar. Als laics que no pugin al cor quan se faran los oficis divinals. Mana als marmessors de Joan Lanta que fou vicari de Maçanet, que compleixin la voluntat del testador, de construir un hospital a la seva casa darrera l'església".

Suposo que aquesta escala es refereix a l'escala de cargol o torre que hi havia adossada a l'absis i que fou enderrocada el 1972.

El 1603, Llorenç Olivet i Antoni Castells són els preposits i administradors del benefici de la Confraria de Sta. Maria.

El 1609, manen als obrers fer un pàlit per a l'altar de la Sta. Creu.

El 22 de novembre del 1620, Andreu Parés, pren possessió de la rectoria per la mort de l'anterior, Antoni Duran; i el 27 de desembre el seu germà obté la plaça de vicari.

El 1625, el bisbe ordena que:

"es faci una petxina de plata a les fonts baptismals, i es repari la teulada perquè hi entra aigua quan plou".

En la visita del 1626 llegim:

"A l'altar major hi ha el benefici de St. Narcís fundat per la senyora Elionor de Rocabertí i que obté el reverend Pere Roure. El benefici de St. Amanci a l'altar del Roser el té en Simó Roger.

Làpida sepulcral de Sant Miquel de Fontfreda

Hi ha també l'altar de la Santa Creu; on mana als obrers fer un cobre-altar de godomacil. El visitador diu que li han dit persones dignes de fe que molts fadrins i particulars s'assenten a l'escon darrera les piques baptismals, que és entre les dones, arrimant-se a la paret que és serca dit scon i tenen conversacions. Mana que no es pugui asseure ningú en dit scon, ni es tinguin conversacions entre les dones i fadrins; i que ningú es puga assentar ni estar a l'escala que puja al cor, mentre los oficis divinals se celebraran; manant al rector que sempre que li constia el contrari, pari els oficis divinals. Mana als obrers que donin compte de lo que han rebut i pagat de l'obra al rector i als oïdors de comptes".

D'aquest mateix any, sabem que la Universitat:

"donava un ducat de adjutori als mussichs per a que sonassen en lo ofici major en lo dia o festa major de St. Marti, com és costum".

El 15 de novembre del 1627, pren possessió de la rectoria Mn. Pere Roure. fill de la vila, fins a la seva mort el febrer del 1642. El 13 de setembre del 1627, va fundar un benefici sota l'advocació de St. Pere a l'altar major.

El 6 de març del 1632, en la visita del bisbe Manrique:

"mana als obrers i pabordes del Roser que facin uns cobre-altars de cuiro a l'altar del Roser i de la Sta. Creu. Que facin fer una caixa de fusta, per a guardar la Mare de Deu de la pols i les inmundícies. Dona llicència als obrers que pugan retirar l'altar de la Sta. Creu junt a la paret i adobar el retaule ab tal que faran fer una peanya de dit altar nova i a la moderna".

En la del 1633, mana fer: "2 casulles la una de domàs vert per los diumenjas i la altra de domas morat".

El 1640, s'ordena al rector que "abans de dir ninguna missa baixa, tingui que tocar cinc batallades amb la campana grossa perquè els fidels ho sentin i pugan oïr missas".

El maig del 1653, la vila fou saquejada per les tropes espanyoles; així ho llegim a la Crònica de Geroni de Real:

"Mana lo baró de Sabach de posar foch a Massanet i cremar-lo i se cremaren de les tres parts les dues de les cases".

També feren destrosses a l'església i el rector d'aleshores, Josep Mas, deixa escrit:

"Lo llibre dels òbits ab un breviari i diurno, y un ordinari sen aportaren de la isglésia ab lo sacco (saqueig), los demás llibres de la rectoria que jo també havia aportat a la isglésia no els trobaren".

El juliol del 1675, el general francès Le Bret, fou enviat amb una columna de 1.500 homes, a Maçanet, amb ordres de destruir-lo, ja que era un quarter de miquelets, que estaven sota el comandament del capità Josep Boneu. Aquest es defensa aferrissadament pam a pam pels carrers i finalment es feu fort a l'església, on els francesos enderrocaren part d'un contrafort. A la fi la població es rendí i fou cruelment castigada i incendiada.

Seguim la Crònica que ens diu:

"Als últims de juliol, que lo dit enemich hagué prou manjat i robat en lo Empurdà, de lloch en lloch se anà retirant y la major part de son exercit anà a Maçanet de Cabrenys, en lo qual cremaren dues masies y sen aportaren les campanes, feren caure una cantonada de la iglesia o campanar amb una mina, saquejaren els rabals i prengueren un capità, Josep Boneu que hi estava de guarnitió ab 50 catalans del tercio de la ciutat de Barcelona als quals prengueren ab bona guerra després de haver paleat lindament".

Aquest enderrocament de part de la cantonada de l'església resta incomprensiblement així fins l'any 1914.

Del 1680 sabem:

"El benefici de St. Amanci a l'altar del Roser, que no té cap renda, l'obté Joan Paris. Es mana al rector que digui la missa major els diumenges, entre les 10 i les 11, perquè hi pugui assistir més gent de les rodalies. També per major consuelo del poble que des de la Sta. Creu de maig fins la Sta. Creu de setembre se diga la Passió com es fa a d'altres parròquies, i els parroquians per dit treball li donguin 5 quarteres de segle".

Àbsida vista des de ponent

Sabem que el 1681, hi havia un nou altar dedicat als sants Vito, Felicíssim, Sever i Desideri, que es trobava al costat de la sagristia. Es mana que la processó de Corpus es faci a les 5 de la tarda; i quan sigui a St. Sebastià es cantin els goigs.

Interior de la nau

El 1689, Antoni Roca, canonge d'Urgell que havia comprat la senyoria de Maçanet, funda un benefici sota l'advocació de Ntra. Sra. del Consol.

El 1700, l'altar de Sta. Maria de les Dones és administrat per les dones de la vila.

El 1731 ens consta que:

"Hi ha un benefici de St. Lluç a l'altar del Roser, fundat per el rev. Lluç Roger, fill de la vila, que administra la família Roger. Diu que les parets estan molt ennegrides pel fum de les espelmes i que es pintin, encara que sigui, amb llet de calç. Com l'església es molt fosca i no pot pendrer calor, que facin obrir una obertura al cor, de competent grandària a direcció del rector i que facin tapar una obertura o trapa a la volta. També que cobreixin la volta amb una teulada".

Aquesta teulada no es feu encara fins el 1736, que el bisbe torna a insistir.

"mana als obrers que cobreixin la volta amb una teulada seca, començant per el presbiteri i que facin una col·lecta i en temps de collita, arrepleguin grans i caritats. Després que arremolinin i emblanqueixin les parets noves".

El 1734, el bisbe Balthasar de Bastero i Lledo diu:

"que els regidors de la vila de Maçanet li han contat, que no s'arrenda el delme que percebeix l'obra, sinó que corre a càrrec del rector, el posar les diligències corresponents per col·lectar dit delme, a major utilitat de l'església; fent replegar les garbes i batre-les a

gastos de l'obra i valent-se després dels devots per transportar en los dies de festa, lo blat al graner de dita obra, que està tancat, amb dues claus, la una la té el rector i l'altra els obrers. Després aquests encarreguen a un home de confiança, de vendre lo dit blat, entregant-li de sis en sis quarteres; i per això rep dit home un sou per quartera venuda. Després el rector rep el preu de dit blat. Per això aquesta avinentesa dels parroquians, obrers i rector ho celebrem i manem que continuï així, per el bon funcionament de l'obra.

Mana que facin fer una caixa, armari o soch, per cada cofraria de l'església, com és la de St. Sebastià i la de Les Salines, que posin un cartell amb la inscripció amb un foradet per tirar-hi els diners i units tots els calaixos amb un ferro, amb dues claus cadascun, una que la tinguin els obrers i l'altra el rector i després que es distribueixin a les cofraries.

Mana fer una caixa més grossa per guardar tots aquests diners, recollits de les cofraries i el total del delme de grans i fruits de l'obra, també que es portin els llibres d'entrades i eixides, tant de les cofraries com del delme.

Mana que d'aquí endavant no es faci la professó del monts, que es feia per les montanyes; dient en certs paratges una salve i en altre algun evangeli per les graves inconvenients que comporten i que ja estan extingides en les altres parròquies del bisbat, sota pena de 3 lliures.

Encarrega de paraula als regidors que no es facin balles i no es toqui la cornamusa als encontorns de l'església i que facin acomodar lo cementiri, arreglin les tanques per a que el bestiar no hi entri.

El rector convida per les funcions funerals i altres de l'església de St. Martí amb lo ordre següent: 1) El vicari de Maçanet. 2) El rector dels Horts. 3) Els preveres residents a Maçanet. 4) Al rector de Darnius. 5) El rector d'Agullana. 6) El rector de St. Llorenç de la Muga".

El graner era St. Onofre. El 1779, el rector Josep Viñas i els obrers de St.

Martí, demanen al monestir de St. Daniel de Girona, que els hi arrendin un casalot, vulgarment dit St. Onofre, al costat de l'església que antigament havia estat capella, per a guardar la col·lecta de grans del delme. Els hi concedeixen pel preu de 3 lliures l'any. El 1788, Francese Castells, obrer de l'església parroquial arrenda el "joc de la Pilota", propietat de l'obra, a Pau Vinyas, paraire de la vila.

El 1793, es fa donació a l'església d'un reliquiar dels sants Martí, Desideri, Felicíssim i Vitus.

Amb la "Guerra Gran", les tropes franceses tornaren atacar la vila, cremant 29 cases i fent estralls a l'església on s'emportaren el rellotge i les campanes.

En els llibres parroquials llegim:

"Els francesos envaïren la vila el 6 de maig del 1794 i s'hi quedaren fins el 26 de setembre del 1795, en aquest període la vila fou deserta de parroquians".

"Havent en esta passada guerra entrats los francesos en la present vila lo 6 de maig de 1794, trobaren en lo paratge ahont estaban escondits los llibres vells de la cura de dita parròquia, ab moltas altras ornaments sagrats de dita iglesia i moltas alhajas de ella de plata, sen portaren tots dits ornaments i alhajas i a los llibres parroquials los devastaren, arruinaren i deformaren".

Quan es retiraren també s'endugueren, les campanes i el rellotge.

La portalada romànica

El 1796, l'abadessa de St. Daniel de Girona "condona l'arrendament de St. Onofre dels anys 1793-94-95-96, al rector i obrers de St. Martí per haver fet los francesos gran destructio i sels dona un donatiu de robes i altras adornos per l'església".

El 1797, 1a Universitat acorda:

"fer construir un rellotge de ferro i dues campanes de bronze, per a tocar quarts i hores, la de les hores de pes 12 quintars i la dels quarts 4 quintars".

El 1826, trobem al rector Joan Sunyer, de 63 anys i 31 de capellà. Del febrer del 1831 llegim:

"Donem fe els obrers de la iglesia parroquial de Masanet de Cabreñs, que tenim rebut de la molt Ilustre Senyora Dona Ygnacia de Manresa i d'Asprer, abadesa del monastir de monjas de St. Daniel de Gerona, la limosna de 30 lliuras barcelonesas, per a la recomposició de la cúpula del campanar i teulada de dita iglesia, arruinats per lo terrible huracan de pocs dias abans, per haberlo demanat dits obrers a la abadesa com ella cobra part del delme. Masanet de Cabreñs, 27 de febrer del 1831. Joan Sunyer, rector, primer obrer. Pere Montada i Miquel Vinas, obrers".

El 22 d'agost del 1861, Salvador Vilanova, compra el "joc de la pilota", de l'obra de l'església on no s'hi jugava des del 1855. El 29 de març del 1869, mor el rector, Josep Auquer, de 67 anys.

El 1877, es fa càrrec de la parròquia Mn. Ramon Vilar, que més tard tindria, aferrissats plets amb l'ajuntament amb "l'assumpte de les campanes".

El 1912 pren la rectoria Emili Soles Rubirola i morí el 1918, víctima de la terrible epidèmia de grip. El 1929 fou construït l'altar de la Puríssima, que fou suprimit el 1971.

Els anys anteriors a la guerra civil, en el local de la "Catequística" s'hi representaven obres de teatre i en alguna festa major inclús si feu el ball.

El 1930, l'Ajuntament va reemplaçar el rellotge vell per l'actual; el 1931, l'Ajuntament feu aixecar un monòlit de pedra de granit, a la plaça de l'església, en honor dels capitans Fermin Galan i Garcia Hernández, morts per la causa republicana.

Quan esclatà la guerra civil, l'església va ser saquejada, amb la destrucció de gairebé tot el que contenia a l'interior. Fou enderrocat i destruït el fastuós retaule barroc de St. Martí, així com els altres altars.

També foren destruïdes i cremades les imatges als afores del poble i confiscades la campana grossa i una del rellotge. Algunes famílies del poble amagaren i salvaren els objectes litúrgics i ornaments. Després l'església va servir de magatzem.

Acabada la guerra, una de les primeres preocupacions fou la restauració, del temple parroquial. El febrer del 1939, desaparegué misteriosament el monument de davant de l'església, les seves pedres serviren per restaurar una petita part de la cantonada destruïda al segle XVII.

El campanar data del 1622

En un butlletí parroquial de l'any 1940, s'informa de diferents donatius rebuts.

"La imatge del St. Crist, donatiu de Josep M. Grabalosa Tomàs, dues casulles de la família Roura-Vergés, dues piques de l'aigua beneïda de Pedro Pérez, un harmònim de la senyoreta Dolors Sagué, junt amb donatius en metàl·lic d'altres persones ...".

Els anys següents els donatius i reconstruccions continuaren. El 1942, es refeu l'altar del Roser. El 1946, es nomena rector Mn. Lluís Feixas, fins el 1956, que ho és Mn. Andreu Soler Soley.

L'any 1964, en una reforma que es va fer a l'altar major, per adaptar-lo a les noves normes del culte, es descobrí al seu interior una cavitat de forma cúbica, que contenia un "píxide", de coure esmaltat del segle XIII, que es guarda al Museu d'Art de Girona, és una peça notable i única.

El 1968 es fa càrrec de la parròquia Mn. Josep M. Jordà Aymerich, i sota la seva iniciativa, els anys 1971-1972, el temple fou restaurat pels Serveis de la Diputació de Girona i amb la col·laboració de l'Ajuntament i la gent de Maçanet. En les reformes s'enderrocaren la capella dels Dolors, la torre i escala de cargol que pujava al campanar, l'escala de pedra que pujava a la catequística i s'eliminà el sobre teulat de l'absis. També va ser tapat l'altar de la Puríssima. Es va suprimir el cor, el baptisteri, la trona i l'altar del sagrat cor. Es va arranjar la sagristia i la capella de l'antic altar de St. Josep. Es va construir una nova escala per pujar al campanar; i s'eliminà l'arrebossat de calç de l'interior de l'església. Més tard es posà una porta de vidre per preservar la porta romànica.

El 1975, retorna Mn. Andreu Soler, fins el desembre de 1978, que és nomenat Mn. Pere Sarola Quer, actual rector (any 1992)

El 1987, l'Ajuntament va arreglar la teulada de l'església i feu una restauració al "reliquier".

L'EDIFICI

Com hem dit anteriorment, el temple actual es bastit damunt un altre temple més antic i més petit. L'edifici actual és d'una sola nau rectangular, amb absis semicircular més estret que la nau, d'època romànica tardana, de la segona meitat del segle XII. Té unes característiques molt semblants a les esglésies dels pobles del voltant, com Darnius, Agullana i Sta. Llúcia a la Jonquera.

La nau és coberta amb una volta apuntada i seguida; l'absis té la volta ametllada i s'obre vers la nau per mitjà d'un doble plec apuntat en gradació. La volta és feta de petits carreus ben escairats de granit del propi territori; que s'arreglaren en filades longitudinals a la nau, amb un llarg tram construït amb pedra tosca, a partir del frontis, fins a més de la meitat de la seva llargada. Segurament es va enfonsar en els terratrèmols del segle XV i es degué refer de nou. A la part superior de la nau, hi ha una obertura en forma de capelleta, en la que segurament hi havia alguna imatge.

La volta de l'absis és feta de carreus de granit en filades semicirculars i arrenca d'una cornisa de bocell. En la reconstrucció del 1971, es descobriren a ambdós laterals de l'arc triomfal, dues capelletes que ben segur es tracta dels altars del Corpus i la Sta. Creu un, i l'altre el de St. Francesc i Nicolau, construïts el 1371.

A un lateral de la nau, hi ha l'altar del Roser (antigament de St. Amanci), d'estil gòtic. Es va construir l'any 1372.

L'església disposa de dues portades. La del frontis ha estat modificada i en part escantonada, és de dos arcs de mig punt en gradació, té llinda i timpà, format per carreuada en la qual hi ha com una mena de sagetera.

La portalada de llevant es de quatre arcs de mig punt en degradació, llinda i timpà. Una cornisa horitzontal, de secció quadrada, marca el punt d'arrencada dels arcs. L'arc més petit d'aresta viva, emmarca un timpà llis.

El segon té l'aresta aixamfranada. L'aresta del tercer ha estat decorada amb un nervi semiesfèric. En el quart hi ha diversos relleus en el seu caire, hi són representats de forma elemental i esquemàtica, boles, fruites, elements vegetals i una figura humana, com si haguessin estat afegits a l'arcada; és una escultura que es pot qualificar del tipus pirinenc. El guardapols té decoració de daus. L'estil d'aquest portal coincideix amb l'època de construcció del temple.

La porta és decorada amb ferramenta romànica, de gran bellesa i molt semblant a altres edificis de la comarca, constituïda per un grup de 12 jocs de tires horitzontals, que es divideixen a cada extrem en dobles volutes que es cargolen en sentit oposat; i que s'enfronten en els dos batents.

El forrellat es la típica forma de T i l'extrem doblegat es un cap d'animal, amb la boca oberta i les dents visibles. Les peces són clavades amb claus de cabota esfèrica, distribuïts de forma simètrica. També sembla que sigui de la mateixa època que el temple.

Hi ha tres finestres romàniques de doble esqueixada i arc de mig punt.

La del centre de l'absis, és de dos arcs en gradació, les altres dues laterals, del mur de llevant són d'un sol arc. La més grossa fou refeta amb la restauració del 1971. La que s'obre sobre la portalada sud, és rectangular i va ser refeta l'any 1731. A la capçalera hi ha dos ulls de bou.

Interior del reliquier

L'aparell de l'església es de carreus de "pedra d'ull de serp", ben escairats i de gran volum: sobretot les que formen la part inferior dels murs.

L'edifici és reforçat per uns contraforts a les quatre cantonades. L'absis té un rest de dents de serra i sota d'ell un fris ornamental d'arcuacions llombardes. Algunes mènsules d'aquests arcs, tenen motius en relleu d'animals, del mateix estil que la portalada.

Al costat dret de la porta lateral, hi ha tres làpides de granit que es conserven en molt mal estat. En la més conservada s'hi pot llegir la data 1340.

El campanar actual és de planta octogonal, amb quatre arcades de mig punt, la de cara nord tapiada, d'estil neoclàssic dels segles XVII-XVIII, gravada a un remolinat hi ha la data 1753. Es quasi idèntic al de la Jonquera. El primitiu campanar sembla que era d'espadanya amb dues arcades.

Tot el llarg de la nau està coberta amb un sobreteulat amb sis finestres, de mig punt, que fou construït el 1736. El ràfec d'aquesta teulada presenta una rica decoració amb motius geomètrics diversos, ocells i flors i màximes devotes que no es poden llegir com "sancti Martini ora pro nobis".

Damunt l'extrem de llevant de la nau hi ha la torre comunidor anomenat "el reliquier". Sabem que ja existia el 1271, ja que hi havia el "carrer del reliquier", l'actual carrer de la Burriana. Es a dir se'n deia així, perquè, aquest carrer enfilava dret cap aquesta torre. Als comunidors s'hi posaven els sacerdots, per comunir o exorcitzar el temps en cas de tempesta o pedregada, per preservar les collites. A l'interior hi solia haver-hi la pila amb l'aigua beneïta. S'anomenaven "reliquiers", pel costum de posar-hi relíquies de sants a les finestres, per ajudar a conjurar les tempestes.

Es tracta d'una torre quadrada, amb el teulat a quatre vents i 4 finestres que es tancaven amb batents. Tot al voltant hi ha un banc de pedra. Al mig hi ha un forat buit on hi devia haver la pila d'aigua beneïta. La coberta és enfustissada. Correspon a una renovació del segle XVII.

Detall de la ferramenta romànica

Sabem que al reliquier, també, s'hi reunia la Universitat de Maçanet en consell; en un document del 1603 llegim:

"nosaltres la Universitat del lloc de Maçanet de Cabrenys, convocats i congregats a toc de campana, a la torre del consell o reliquier sobre l'església parroquial de St. Martí, com és costum, per uns privilegis concedits pels sereníssims Reis d'

Aragó".

S'hi reuniren, almenys, fins al segle XVIII.

A la part de ponent hi ha dues capelles i la sagristia afegits a la segona meitat del segle XVII, que es restauraren en les reformes del 1971-1972.

A la capella on abans hi havia l'altar del sagrat cor, es conserva una lapida sepulcral procedent de St. Miquel de Fontfreda, de la primera meitat del segle XII. Per mes seguretat, fou arrencada de damunt la porta de St. Miquel i portada a l'església parroquial per Mn. Andreu Soler, els anys 60.

La làpida és feta d'un bloc de marbre blanc i representa unes exèquies d'un personatge important. Al centre de l'escena hi ha el difunt estirat sobre el llit. Els seus braços, creuats sobre el pit, sostenen un calze. A la capçalera un sacerdot, dempeus, el beneeix mentre amb la mà esquerra sosté el llibre sagrat obert. Als peus del llit, un altre personatge, porta una creu i un aiguabeneiter, altres dos són al costat del difunt; un d'ells fa acció d'abraçar-lo i l'altre s'estintola el cap amb la mà dreta, amb profunda commoció. Vora del llit hi ha tres canelobres. Al centre i a dalt de l'escena es representa l'ànima del difunt portada al cel per dos àngels. Es tracta d'un bell exemplar d'escultura romànica primitiva.

En el Museu d'Art de Girona es troba, (nº 64) un píxide de coure esmaltat, procedent de l'església de Maçanet, que fou trobat en unes reformes de l'altar el 1964. Es una caixeta de forma cilíndrica, amb una tapadora de forma cònica, amb unes mides de 9,5 x 8,5 cm. Tant la tapadora com el vas estan ricament decorats amb viva i variada policromia, que combina el daurat amb el blau i el verd, vermell i blanc. Amb dos escuts a la tapadora i dos més a la caixeta, un és la "flor de lis". Es una peça del segle XIII, de gran valor.

Detall de les golfes de l'església

DOMERS I RECTORS

Els domers eren aquells clergues que exercien un càrrec eclesiàstic d'una parròquia per setmanes, i especialment cada un dels beneficiats que s'alternaven en els oficis divins i en l'administració dels sagraments. A Maçanet, segons la documentació hem comprovat, que la parròquia va ser regida per dos domers fins el 1490.

D'ençà aquesta data ja sempre són rectors, que són els sacerdots que regeixen una església, i sobretot els qui, nomenats per concurs d'oposició governen una parròquia.

Seguidament farem una llista de tots els domers i rectors que hem aconseguit:

1177	Esteve i Ramon, domers
1271	Pere Sapells y Guillem Estrany, domers
1314	Berenguer Collell i Guillem Estrany, domers
1328	Guillem Estrany i Ramon Lorda, domers
1332	Guillem Estrany i Ramon Lorda, domers
1333	Juan de Molar i Ramon Lorda, domers
1337	Ramon Lorda i Juan de Molar, domers
1338	Ramon Lorda i Juan de Molar, domers
1344-1347	Berenguer Collell
1362	Pere Saloni, àlies Deulosalvi, domer
1370	Pere d'Om, domer
1382	Berenguer de Pujals, domer
1386	Guillem Mas, domer
1417	Berenguer Batlle, domer
1420	Berenguer Batlle i Esteve Català, domers
1423	Berenguer Batlle i Pere de Figuereda, domers
1436	Francesc Prior i Antini Valentí, domers
1444	Pere Palomer i Bartomeu Coll, domers
1470	Ot de Bruguera i Pere Palomer, domers
1490	Miquel Sunyer i Joan Viader, domers. A partir d'aquest any s'uneixen les dues domes.
1511	Joan Busquets, rector
1514-1522	Pere de Noguera, rector
1522-1527	Pere de Cocuró, rector
1527-1536	Felip Payneu, rector
1544-1560	Antoni Andreu, rector
1560-1597	Baldiri Coll, rector
1598	Miquel Vinyes, rector temporal
1599-1606	Joan Marturià, rector
1607-1620	Antoni Duran, rector
1620-1627	Andreu Parés, rector
1627	Montserrat Pous, substituït temporal
1628-1640	Pere Roura, rector
1640	Abdon Corona, substituït temporal
1641-1657	Josep Mas, rector
1657	Vicenç Gelabert, substituït temporal
1657-1709	Josep Vinyes, rector
1709-1710	Josep Cortada, rector temporal
1710-1711	Mateu Romeu, rector temporal
1711-1723	Sebastià Roger, rector
1723	Joan Olivet, substituït temporal
1724-1738	Jacint Garí, rector
1739	Josep Vinyes, rector temporal
1739-1740	Francesc Balaguer, rector temporal
1741-1751	Valentí Porrà, rector
1751-1761	Joan Porrà, rector
1762-1771	Jaume Manyach, rector
1771-1794	Josep Vinyes i Pararols, rector
1794-1814	Pau Comalat, rector
1814-1845	Joan Sunyer, rector
1845-1869	Josep Auquer, rector
1869-1878	Silvestre Auguet
1878-1897	Benet Bertra i Heras, rector
1897-1912	Ramon Vilar, rector
1912-1918	Emili Solés Rubirola, rector
1918-1920	Lluís Font, rector
1920-1921	Enric Martí i Ramon, rector
1921-1928	Joan Ricart, rector
1928-1939	Jordi Ferrer i Valls, rector

1939-1946	Joan Espriu, rector
1946-1956	Lluís Feixas i Mercader, rector
1956-1968	Andreu Soler Soley, rector
1968-1975	Josep M ^a Jordà Aymerich, rector
1975-1978	Andreu Soler Soley, rector
1978	Pere Sarola Quer, nomenat el desembre de 1978, rector actual (el 1992)

ELS BENEFICIS

Els beneficis eclesiàstics eren càrrecs que tenien alguns preveres, anomenats "beneficiats", retribuïts amb renda pròpia. Es a dir, tenir cura del culte d'un altar o capella, amb l'obligació de residència en el lloc instituït, i de celebrar un cert nombre de misses en sufragi del benefactor, estipulat en la seva fundació. Per aquest treball rebien una renda, segons el valor del benefici. A la mort del fundador del benefici, es nomenaven uns procuradors que administraven el capital i les rendes.

Capella gòtica del Roser

la capella i altar sota la mateixa advocació. Desapareix a finals del segle XVII.

Beneficiats:

1420	Pere Regalat
1426	Bartomeu Bellot

Els beneficis instituïts a l'església de St. Martí que he pogut recollir

són:

Benefici de St. Nicolau

Fundat a l'altar major, per Guillem de Cabrera, el 1384. El 1453 s'uneix a la capella de Les Salines. Sabem que prop de Ca l'Escrivà hi havia un camp anomenat "camp del Nicolau" i les seves rendes anaven destinades al benefici. Al segle XVIII, el benefici ja estava extingit. Fins a finals del segle XVI, l'administraven els Rocabertí, senyors de Maçanet.

Els beneficiats que hem recopilat són:

1417-1440	Joan Romaguera
1453-1473	García de Borja
1476	Ramon Coll
1618-1628	Pere Roure
1628-1662	Francesc Roure

A partir d'ara els documents diuen que ja no té cap renda.

Benefici de St. Amanci

Fundat el 1372 a l'altar del Roser per Ramon Perich, que havia estat molts anys batlle de Maçanet, i la seva esposa Dolça. A la vegada varen fer construir

1444	Bartomeu Coll
1446	Ramon Coll
1511	Miquel Simon
1529-1544	Bartomeu Solana
1548	Pere Muntada
1558	Marturià Grevoleda
1573	Gabriel Guardià
1606	Joan Marturià
1608	Joan Mas
1625-1640	Simon Roger
1680-1686	Joan París (que ja no obtenia cap renda)

Benefici de St. Lluc

Fundat pel rev. Lluc Roger, rector de Darnius i fill de Maçanet, a l'altar del Roser l'11 de maig del 1695. L'administrava la família Roger, que havia tingut una tomba familiar dintre l'església, prop d'aquest altar. El 1774, Joan Roger, pagès, augmenta en 1.000 lliures el benefici.

Benefici de St. Pere

Fundat a l'altar major pel rev. Pere Roure, fill de Maçanet, el 13 de desembre del 1627. L'administrava la família Roure, més tard Coll-Roure.

Beneficiats:

1662	Pere Joan Roure
1760	Joan Blancat

Benefici de la Confraria de Sta. Maria

Existia el 1364, al costat de l'altar major on hi havia el seu altar. El 7 de novembre del 1577 s'uneix amb el benefici de la rectoria. Les seves rendes provenien d'uns horts que hi havia darrera l'església, coneguts més tard com els "Horts del Santíssim".

Beneficiats:

1444	Bartomeu Coll
1470	Bartomeu Belloch
1558	Baldiri Coll

Després del 1577 són els rectors.

Benefici de Ntra. Senyora de la Consolació

Fundat el 9 de desembre del 1689, pels manumissors d'Antoni Roca, canonge d'Urgell que havia comprat la senyoria de Maçanet, que retingué durant 2 anys. Estava a l'altar major.

Beneficiats:

1700	Miquel Blancat
1760	Vicenç Rufet

Benefici de St. Francesc Xavier

Fundat per Bernat Ferrer, rector d'Oix i fill de Maçanet el 1720, amb 206 lliures de pensió i un capital de 1.100 lliures. Administraven la família Ferrer de Maçanet i més tard la família Olivet. El 1800 el té Andreu Olivet.

Benefici de St. Josep i St. Jaume

Fundat pels manumissors del rev. Jaume Saguer, fill de Maçanet, el 8 de novembre del 1757. Es trobava a la capella del costat dret de l'altar major.

* * *

Fa més de 1000 anys que els maçanetencs adoptaren St. Martí com a patró i en celebraren especialment la festa. Avui, es continua celebrant i l'església, magníficament restaurada, perdura i afronta el pas del temps.

Per fer el present estudi ha estat fonamental, en el que respecta a la descripció tècnica de l'edifici, el seguiment dels llibres, Catalunya Romànica de l'Enciclopèdia Catalana, i l'Arquitectura Medieval de l'Empordà de Joan Badia i Horns. També em cal agrair les facilitats rebudes per accedir a la documentació al Sr. Josep Mª Marqués, arxiver diocesà, amb els seus regests; i al bon amic Rafel Sot i Delclòs, per les seves informacions, sobretot per confeccionar la part més moderna del rectorologi.

Pere Roura i Sabà

Arxius Consultats:

Arxiu Diocesà de Girona. Visites Pastorals. Llibres Parroquials de Maçanet de Cabrenys. Beneficis. Notularum. Registre de Lletres. Processos. Liber Denuntiationum. Tonsurarum Regestrum. Cartoral de Carlemany.

Arxiu de la Catedral de Girona. Pergamins i documents de la Capellania de Maçanet de Cabrenys.

Arxiu del Monestir de St. Daniel de Girona. Llibres de Comptes. Arxiu Històric de Girona. Protocols Notarials.

Bibliografia Consultada:

Catalunya Romànica. Enciclopèdia Catalana. Barcelona. 1990. L'Arquitectura Medieval de l'Empordà. J. Badia i Horns. Girona. 1978. Programes festa major. Rafel Sot i Delclòs.

Els Diplomes Carolingis a Catalunya. 2a part. Ramon d'Abadal. Notícies Històriques. Francesc Montsalvatje i Fossas. Olot 1889-1917. Marca Hispànica. Pl. de Marca. Paris 1688.

Revista "El tap de suro". El Comunidor. J. Badia Horns. Agullana. Març 1991.

Crònica de Geroni de Real. Manuscrit 1637 al 1680. Transcrit per Joan Busquets i Dalmau.

Girona Carolíngia. Gabriel Roura i Guibas. Girona. 1988. Historia de Catalunya. Volum. II. Edicions 62.

Diccionari Alcover Moll. Palma de Mallorca. 1975.

* * * * *

massanetdecabrenys.com